

Critics - Point

...2019...

«Παράξενο (έλληνικό, όχι... Ο' Νήλ) ίντερ-
μέτζο» εν Μεγάρω, ἐλπίζεται με συνέχεια:
Μητρόπουλος, Σκαλκώτας, Τσοντάκης.

2/2019.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

Ἡ ΔΥΣΟΙΩΝΑ ΜΙΣΟΓΕΜΑΤΗ (ἢ...ΜΙΣΟΑΔΕΙΑ!) Αἴθουσα Χρήστου Δ. Λαμπράκη, τὴν περασμένη Παρασκευή, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποσχετισθεῖ μετὴν παρουσία, ἐλέω ἀμουσοτάτων ὑπουργῶν Πολιτισμοῦ, ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Κ.Ο.Α. ἀνίδεων περὶ τὴν Ἔντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ καλλιτεχνικῶν διευθυντῶν, μετουσιούντων τὴν ἀμάθειά τους σὲ ὀλοφάνερο μίσος, μυκτηρισμὸ καί, ἐκ τῶν πραγμάτων, κατατρεγμὸ τῆς. Φυσικὰ καὶ ἐννοοῦμε τοὺς τέως καὶ νῦν «κρατικάρχες» Βασίλη Χριστόπουλο καὶ Στέφανο Τσιαλῆ. Ἡ συναυλία δινόταν τὴν τακτικὴ Παρασκευὴ τῆς Κ.Ο.Α, ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα εἶχε πασιφανῶς καταρτίσει τὸ Μέγαρο, σὲ ὅ,τι ὀνομάσθηκε «συμπαραγωγή». Ἐκεῖ καταστήσαμε: νὰ ἀκούει ὁ μέσος Ἑλληνας φιλόμουσος (κοινὸ τῆς Κ.Ο.Α.) Ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ δὴ ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου καὶ νὰ τὸ βάζει στὰ πόδια; Ὅπως περιέργως λοιπὸν τὸ Μέγαρο λοιπὸν (καὶ εὔγε του, μόνον ἂν ἀναλαμβάνει συχνότερα, καὶ σὲ τακτὰ διαστήματα. ἀνάλογες ἑλληνικὲς πρωτοβουλίες) προγραμμάτισε ἓνα συναρπαστικὸ, διήμερο μετὶ τίτλον Σκαλκώτας, Μητρόπουλος, Τσοντάκης: Τρεῖς μεγάλοι Ἕλληνες συνθέτες. Τὸν προσυπογράφουμε πλήρως, καὶ σχεδὸν (μικροενστάσεις γιὰ τὸ πρόγραμμα τῆς β' συναυλίας) ἀνεπιφυλάκτως..

Ἀρχιμουσικός, ἐπαρκέστατος κυρίως στὰ ἑλληνικὰ ἔργα, ὁ 72ετής Ἀμερικανοαβραϊὸς **Λέων Μπότσταιν** (**Leon Botstein**, γ. Ζυρίχη, 14.12.1946), ἀπείρως εὐτυχέστερος στὸ α' μέρος (Μητρόπουλος, Τσοντάκης), ἀλλὰ σταδιακὰ κραυγαλέοτερος στὸ β (Ρίχαρντ Στράους).

1. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ [1896-1960]: *Κοντσέρτο Γκρόσσο* [**Concerto grosso**, 1928· παγκ. α' ἐκτ. Ἀθήνα, Κυρ. 27 Ἰαν. 1929, Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα Ὁδείου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὸ συνθέτη]. Τὰ μέρη: I. **Largo**. II. **Allegro**. III. **Choral: Largo** IV. **Finale (Fuga): Allegro**. Οἱ σχετικὲς σημειώσεις προγράμματος ἀνθ' ὑπογραφῆς ἀναφέρουν: *Στοιχεῖα γιὰ τὸ σημείωμα ἀντλήθηκαν ἀπὸ ἄρθρα τῶν Γ. Λεωτσάκου καὶ Χ. Ξανθουδάκη. Ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ πρόγραμμα συναυλίας τῆς ΚΟΑ, 2.12.1991, α' ἔτος λειτουργίας Μεγάρου, θυμίζουμε.. Δὲν εὐκαιρῶ νὰ ἀναζητήσω τὸ ἐν λόγῳ πρόγραμμα μέσα σὲ τεράστιο Ἀρχεῖο Προγραμμάτων μιᾶς 60ετίας, καθὼς καὶ τὸ κείμενο τοῦ κ. Ξανθουδάκη: ἀγνοῶ λοιπὸν πρὸς ὥρας, ἂν πρόκειται γιὰ κείμενο ποὺ συνυπογράψαμε. ἢ γιὰ δύο χωριστὰ κείμενα. Ὅ,τι καὶ νὰ συνέβη, ὁ σταχυολόγος τοῦ ἢ τῶν δημοσιευμάτων, παρέλειψε τὸ κυριότερο ἴσως στοιχεῖο γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ ἔργου: τὸ μέρος I. **Largo** ἀρχίζει μὲ ἀνιὸν χρωματικό θέμα, ἀπὸ 2 κόρνα σὲ φα, σὲ παράλληλες 5ες. Τὸ II. **Allegro**, μέτρο 7/8, μὲ ἀνιὸν διατονικὸ (ἐλάσσων τρόπος) θέμα, ἀπὸ 2 τρομπέτες σὲ ντο, σὲ παράλληλες 4ες. Τὸ III. **Choral: Largo**, μέτρο 8/2, μὲ κατιὸν (τοῦλάχιστον στὸ πρῶτο μέτρο) διατονικὸ θέμα, ἀπὸ 2 κλαρινέτα σὲ σι ὕφ, σὲ παράλληλες 3ες, μικρὲς καὶ μεγάλες. Καὶ τὸ IV. **Finale (Fuga): Allegro**, μέτρο 2/4, κυριαρχοῦν τὰ ἔγχορδα, μὲ τὸ θέμα τῆς Φούγκας στὰ πρῶτα βιολιά, **divisi**, σὲ...παράλληλες 2ες (διαστήματα τόνου). Τὰ ἀνωτέρω, ὑπάρχουν στὸν ἐκτενέστατο (ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ) πρόλογό μου τῆς ἐκδόσεως τῆς παρτιτούρας τοῦ ἔργου (ADYNATON νὰ μὴν ὑπάρχει στὴ βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη!) στὴ σειρὰ Ἔργα Ἑλλήνων Συνθετῶν τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ (ἔκδ. 1980). Τίτλος: Ὁ συνθέτης Δημήτρης Μητρόπουλος καὶ τὸ «Κοντσέρτο Γκρόσσο», σσ. (3-4) χωρὶς σελιδαρίθμηση.*

Καὶ ἀνατρέχοντας στὴ σοφὴ λαϊκὴ ρήση *Ποὺ δὲν μιλά, θάβουν τον*, (ἐπεχείρησε ἀνεπιτυχῶς νὰ μὲ θάψει πλῆθος «συναδέλφων», δῆθεν φίλων, τρομάρα τους!) ὑπενθυμίζω ὅτι πρῶτος ἐγώ, φθινόπωρο 1975, ὡς σημαϊ-

νον στέλεχος του τότε Γ' Προγράμματος, (πριν αποκαλυφθεί ο αληθινός Μάνος Χατζιδάκις) στα πλαίσια τεραστίου προγράμματος ηχογραφήσεων αγνώστων ελληνικών αριστουργημάτων, ανέσυρα από την αφάνεια της Γενναδείου Βιβλιοθήκης τον ανωτέρω αδάμαντα του Μητρόπουλου, που ηχογράφησε θαυμαστά με τη Σ.Ο.ΕΡΤ, ο μεγάλος Κινέζος αρχιμουσικός Τσοϋ Χούι, εγκαταλείψας μετά δεκαετή παραμονή σ' αυτήν μιαν ήλιθια Ελλάδα, αγνοήσασα την αξία του. Σήμερα και εγώ...αγνοώ την τύχη της ηχογραφήσεως, επειδή μετά το 1987, έπαψα να ακούω το αδιαλείπτως, όπως πανταχόθεν ακούω, υποβαθμιζόμενο ραδιόφωνο. Παραμένει μέσα μου ως αρχετυπική του εικόνα, βάσει της οποίας κρίνω και την έρμηνεία Μπότσταϊν:

Μέρος I. Θαύμα συγχρονισμού και όμοψυχίας της ΚΟΑ, ρυθμικής πλαστικότητας και αναδείξεως των δυναμικών εναλλαγών (περάσματα από **diminuendi** σε **crescendi** ή αντιστρόφως). Μέρος II. η ανέλιξη των 2 τρομπετών σε παράλληλα διαστήματα 4ης, ανέδειξε όλο το δύσκολα αφομοιούμενο μεγαλειό του αριστουργήματος Μέρος III. Η Οι παράλληλες 3ες των δύο κλαρινέτων, (αλλά από το δεύτερο μέτρων και δύο φαγκότων), εξαιρέσει, πάντοτε, των έγχορδων, ξετυλίχθηκαν σε φράσεις πλαστικότητες και ατμοσφαιρικότητες και πάλι χάριν στην αξιοποίηση δυναμικών εναλλαγών. Μέρος IV. Η έξοχη λιτότητα κινήσεων (τίποτε περιττό1) του Μπότσταϊν, διασφαλίζοντας άρθρωση εύκρινέστατη (όσο επιτρέπει η πυκνότητα γραφής), οδήγησε σε μεγαλειώδες κορύφωμα μιας από τις 32 ανεπανάληπτες συνθέσεις του Μητρόπουλου: προσωπικά με κάνουν να λυποῦμαι επειδή θυσίασε στην αναδημιουργία μιαν ήδη μεγαλειώδη δημιουργία.

2. ΤΣΟΝΤΑΚΗΣ, ΤΖΩΡΤΖ (ΓΙΩΡΓΟΣ) [**Tsontakis, George**, γ. Νέα Υόρκη, (Αστόρια, Κουήνς). 24 Οκτ. 1951]. *Κοντσέρτο για βιολί και όρχηστρα* αρ. 2 (2003). Ξαναπαιχθηκε από την Κ.Ο.Α., 8.11.2013, υπό το Μίλτο Λογιάδη και σολίστ, το Θεσσαλονικέα Αντώνη Σουσαμογλου, αλλά έχασα τη συναυλία, λησμονώντας γιατί. Τον Έλληνοαμερικανό αυτό Συνθέτη (με κεφαλαίο Σίγμα), αν δέ σφάλλω, πρέπει να πρωτογνώρισε στο Έλλαδιστάν ο αλησμόνητος Θόδωρος Αντωνίου (1935-2018). Άν ναι, ένας ακόμη από τους άπειρους λόγους ευγνωμοσύνης μας στη μνήμη του. Έχω ως τώρα ακούσει 5-6 έργα Τσοντάκη, όχι όλα μεγάλης διάρκειας. Όμως καθένα τους, όλο και περισσότερο,

ἐπιβεβαίωνε τις ἀρχικὲς ἐντυπώσεις μου δημιουργοῦ σπανιότατης ἴσως, προσωπικότητος ποὺ ὅσοι τοῦλάχιστον νογοῦμε ἀπὸ μουσικὴ πρέπει νὰ τιμοῦμε τὴν ἑλληνικὴ του ρίζα πού, ἀναμενόμενα, καρποφορεῖ πλούσια ἐκτὸς Ἑλλάδος. Τὸ πρόγραμμα, ἀνήγγελλε ὡς σολίστ, τὸν ἐπίσης Θεσσαλονικεῖα βιολιστὴ **Ἀνδρέα Παπανικολάου**: δημοσίευε μάλιστα καὶ φωτογραφία του. Χωρὶς ψυχὴ νὰ βγεῖ καὶ νὰ μιλήσει γιὰ ἀλλαγὴ, στὴ σκηνὴ, βγήκε ἄλλος βιολιστὴς ἐμφανισιακὰ ὅλως ἄσχετη μὲ τὴ φωτογραφία, ἀλλὰ πάντως **γνωστότατη φυσιογνωμία**: λεπτότατο παράστημα, κοντὰ ἀλλὰ μὲ μποῦκλες καστανά, κατσαρὰ μαλλιά, ματογυῶλια, καὶ γενάκι (ἄξυρισιὰ 15θήμερου τὸ πολὺ) ἀπὸ αὐτὶ σὲ αὐτὶ. Μόνον ἐπιστρέφοντας σπίτι, βεβαιώθηκα ὅτι ὄντως ὁ ἐμφανισθεὶς ἦταν ὁ... **Ἀντώνης Σουσάμογλου**: εἶχε παίξει ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ἔργο Τσοντάκη στὴ συναυλία τῆς 8.11.2013 τὴν ὁποία ἔχασα. Ἔτσι, τὸ κοινὸ χειροκροτοῦσε τὸν Παπανικολάου ἐνῶ...ὑποκλινόταν ἄλλος! Οὔτε μιὰ εἰδοποίηση, προφορικὴ ἢ γραπτὴ (σὲ ἓνα φύλλο Α4!), γιὰ ἀλλαγὴ, προδήλως τελευταίας στιγμῆς. Αὐτὰ ἐν Ἑλλάδι τοῦ 2019: **O tempora, o mores!**

Τὸ ἀριστούργημα Τσοντάκη, χωρίζεται σὲ 4 μέρη παιζόμενα χωρὶς (ἢ μὲ μόλις ἀντιληπτὴ) διακοπὴ μὲ τίτλους ἀγγλικούς καὶ ἰταλικούς, ὑπαινισσόμενους κάποια «προγραμματικὴ» πρόθεση, ἀνύπαρκτη ὅμως ἢ... ἀπειροελάχιστα διακριτὴ. I. **Surges (Among Stars)** [Ἀνύψωση: ἀνάμεσα στ' ἄστρα]. «Ρυθμικὴ» μαγεία ἠχοχρωμάτων, ποὺ θύμιζε ἠλιόλουστα **vitraux** καθεδρικῶν, λεπτὲς συνηγήσεις, περιβάλλον τὴν ὠραιότατη μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ σολίστ. II. **Giochi (Games)** [Παιχνίδια]. Τὸ μέρος τοῦ σολίστ, ἐδῶ ἴσως προβάλλεται περισσότερο, πάνω σὲ ἀσύμμετρο ἐννεαμερῆ (2+2+2+3; δὲν ὀρκιζόμαστε!) ρυθμὸ. III. **Cavatina: Heart** [Καβατίνα: Καρδιά]. Ἀργό, ἀρχίζει μὲ σόλο φλάουτο, ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὸ ὄμποε, πρὶν τὴν εἴσοδο τοῦ βιολιοῦ. Θεῖα ἐνορχήστρωση, ἄγνωστη στὴ σημερινὴ (καὶ ὄχι μόνον...) Εὐρώπη, ποὺ, μὴ ρωτᾶτε γιὰτί, τείνουμε νὰ συσχετίσουμε μὲ τὴ μεγάλη ἀμερικανικὴ παράδοση (**Bernard Hermann!**) κινηματογραφικῆς μουσικῆς. IV. **Just go: Fast** [Πᾶμε! Γοργά]: Ξανὰ φευγαλέα παρουσία, ἀσύμμετρων (;) ρυθμῶν θύμιζε παιχνίδια δελφινιῶν στὰ ἀνοιχτά! Μπότσταιν καὶ Σουσάμογλου, ἀνέδειξαν ἀριστούργημα ποὺ λαχταρᾶς νὰ ξανακούσεις μετὰ τὴν τελευταία νότα.

3. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ, ΝΙΚΟΣ [1904-1949]: Ἀπὸ τοὺς «36 Ἑλληνικοὺς Χορούς γιὰ ὀρχήστρα». Ἀσύστολο ψεῦδος κατὰ τὸ 4/5. Οἱ 4 (Πελοποννησιακός, Ἡπειρωτικός I, Χωστιανός, Κλέφτικος) ἀνήκουν στοὺς αἰώνιους 5, πού βουλώνουν κενὰ σὲ προγράμματα καὶ πού σκυλοβαρεθήκαμε νὰ ακοῦμε. Καὶ ὅμως οἱ 36, (ἰδίως οἱ ἀρ. 12-24) περιέχουν τελείως ἄγνωστα ἀριστουργήματα, ἐν οἷς ὁ ἀργὸς Ἡπειρωτικός II, τρίτος σὲ σειρά ἐκτελέσεως, εὐπρεπῶς διεκπεραιωτικῆς.

ΣΤΡΑΟΥΣ, RICHARD [Strauß, Richard, 1864-1949]; Σουίτα ἀπὸ τὴν ὄπερα «Ὁ Ἰππότης μὲ τὸ Ρόδο» [*Der Rosenkavalier*, ἔργο 59, κωμικὴ ὄπερα. 3 πράξεις, κείμενο. Hugo von Hofmannsthal, παγκ. α', ἐκτ. Βασιλικὴ Ὀπερα Δρέσδης, 29 Ἰαν. 1911]. Ἡ σουίτα ἀπὸ τὸ ἀξεπέραστο ἀριστούργημα τοῦ Στράους, δὲν ὀφείλεται στὸν ἴδιο, ὁ ὁποῖος ὅμως συγκατατέθηκε στὴν ἐκδόσή της (1945), ἀλλὰ ἀποδίδεται ἀπλῶς στὸν πολωνὸ ἀρχιμουσικὸ Ἄρτουρ Ροτζίνσκι [Artur Rodziński, 1892-1958], πού διηύθυνε τὴν α' ἐκτέλεσή της μὲ τὴ Φιλαρμονικὴ Νέας Ὑόρκης τὸν Ὀκτώβριο 1944, πιθανότατα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ συνθέτου, ἐγκλωβισμένου στὴ Γερμανία, λόγῳ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 5 μέρη, παιζόμενα χωρὶς διακοπὴ: I. Πρελούντιο (α' πράξη). II. Ἡ προσφορὰ τοῦ ἀσημένιου ρόδου (β' πράξη). 3. Τὸ βάλς τοῦ βαρῶνου Ὁκς (β' πράξη). 4. *Ist ein Traum* (Εἶν' ἓνα ὄνειρο· γ', πράξη). 5. Ἐπανάληψη τοῦ βάλς. Ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἴδια γιγαντιαία ὀρχήστρα, δικαιολογημένη ἴσως στὴν ὄπερα (3 φλάουτα, 16 α'. βιολιά, 8 κον-τραμπάσα!), ἴσως ὄχι ὅμως κατ' ἀνάγκην στὴν αἴθουσα συναυλιῶν. Παρεμπιπτόντως: στὴν Κ.Ο.Α. μετεῖχαν 3 ἄρπες (ἐνῶ ἡ ὄπερα ἀπαιτεῖ μόνον 2+τσελέστα)! Ὑπερμεγεθυμμένη δυναμικὴ, ὅπου τὰ χάλκινα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὰ κόρνα μᾶς διέλυσαν τὸ νευρικὸ σύστημα, ὑποχρεώνοντάς μας σὲ σχεδὸν ἡμίωρη ἐγκαρτέρηση! Ἐξουθενωτικὴ ἀντίθεση ὄχι μόνον μὲ τὴν ἴδια τὴν ὄπερα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἀνεπανάληπτο α' μέρος τοῦ προγράμματος. (ΜΜΑ, αἴθουσα ΧΔΑ, 11.1.2019).

Λέξεις: 1342.

